

Tajomstvo Krista podľa sv. Pavla

Na generálnej audiencii 22. októbra, pápež Benedikt XVI. pokračoval v katechéze o Apoštolovi národov. Prítomným sa prihovoral týmito slovami:

31.10.2008

"Drahí bratia a sestry, v katechézách uplynulých týždňov sme sa zamýšľali nad „obrátением“ sv. Pavla, ktoré bolo ovocím jeho osobného stretnutia s ukrižovaným a zmŕtvychvstalým Kristom, a pýtali sme sa, aký bol vzťah apoštola národov k

pozemskému Ježišovi. Dnes by som chcel hovoriť o učení, ktoré nám sv. Pavol zanechal, o ústrednom postavení Krista v tajomstve spásy, o jeho kristológii. Zmŕtvychvstalý Ježiš Kristus, „vyvýšený nad každé iné meno“, je skutočne centrom každej jeho úvahy. Kristus je pre tohto apoštola kritériom hodnotenia každej udalosti a každej veci, cieľom každej námahy vynakladanej pri ohlasovaní evanjelia, je pre neho vášnivou láskou, ktorá sprevádza jeho kroky na cestách sveta. Ide tu o živého, konkrétneho Krista: Kristus, – hovorí Pavol – „ktorý ma miluje a vydal seba samého za mňa“ (Gal 2, 20). Táto osoba, ktorá ma miluje, s ktorou môžem hovoriť, ktorá ma počúva a odpovedá mi, je skutočne počiatkom, od ktorého sa odvíja pochopenie sveta a nájdenie cesty dejinami.

Kto čítal Pavlove spisy, dobre vie, že mu nešlo o vyrozprávanie

jednotlivých udalostí Ježišovho života, hoci sa môžeme domnievať, že vo svojich katechézach hovoril o predveľkonočnom Ježišovi oveľa viac, ako o ňom písal vo svojich listoch, ktoré predstavujú napomenutia v konkrétnych situáciách. Jeho pastoračný a teologický úmysel bol natoľko zameraný na budovanie rodiačich sa spoločenstiev, že sa spontánne celkom sústredil na ohlasovanie Ježiša Krista ako „Pána“, ako toho, kto teraz žije a je prítomný uprostred svojich. To je podstatná vlastnosť Pavlovej kristológie, ktorá rozvíja hĺbku tohto tajomstva so stále prítomným a jasným cieľom: zaiste treba ohlasovať živého Krista a jeho učenie, predovšetkým však treba ohlasovať ústrednú skutočnosť jeho smrti a zmŕtvychvstania ako vyvrcholenie jeho pozemskej existencie a koreň nasledujúceho vývoja kresťanskej viery ako celku i celej Cirkvi. Pre apoštola Pavla nie je vzkriesenie udalosťou stojacou

samostatne, oddelenou od smrti: Zmŕtvychvstalý je stále tým, ktorý bol predtým ukrižovaný. Aj ako Zmŕtvychvstalý nesie svoje rany: utrpenie je v ňom prítomné, a spolu s Pascalom možno povedať, že trpí a bude trpieť až do skončenia sveta, hoci vstal z mŕtvych a žije s nami a pre nás.

Totožnosť Zmŕtvychvstalého s ukrižovaným Kristom Pavol pochopil pri stretnutí na ceste do Damasku. V tom okamihu si jasne uvedomil, že Ukrižovaný je Vzkriesený a Vzkriesený je Ukrižovaný, a Pavlovi hovorí: „Prečo ma prenasleduješ?“ (Sk 9, 4). Pavol prenasledoval Krista v Cirkvi a vtedy pochopil, že kríž nie je „prekliatím od Boha“ (porov. Dt 21, 23), ale obetou za naše vykúpenie.

Apoštol Pavol s úžasom rozjíma nad skrytým tajomstvom Ukrižovaného-vzkrieseného, pričom cez utrpenie,

ktoré Kristus okúsil ako človek (pozemský rozmer), vystupuje k večnej existencii, v ktorej je vo všetkom jedno s Otcom (predčasový rozmer): „Ale keď prišla plnosť času,“ – píše – „Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a aby sme dostali adoptívne synovstvo“ (Gal 4, 4 – 5). Tieto dva rozmery, večnú preexistenciu u Otca a Pánovo zostúpenie vo vtelení, ohlasuje už Starý zákon v obraze Múdrosti.

V múdroslovných knihách Starého zákona nachádzame niektoré texty, ktoré oslavujú úlohu Múdrosti existujúcej už pred stvorením sveta. V tomto zmysle treba čítať texty, ako je úryvok z 90. žalmu: „Prv než sa vrchy zrodili a povstali zem i svet, ty, Bože, si od vekov až naveky“ (v. 2); alebo úryvky, v ktorých sa hovorí o stvoriteľskej Múdrosti: „Pán vládol nado mnou od počiatku svojich ciest,

prv ako stvoril od pradávna čokoľvek. Od večnosti som ustanovená, od počiatku, prv ako povstal svet“ (Prís 8, 22 - 23). Veľmi sugestívny je aj chválospev na Múdrost' v rovnomennej knihe: „Siaha mocne od jedného konca k druhému, a všetko riadi najlepšie“ (Múd 8, 1).

Tie isté múdroslovné texty, ktoré hovoria o večnej preexistencii Múdrosti, hovoria aj o jej zostúpení, o ponížení sa tejto Múdrosti, ktorá si postavila stánok uprostred ľudí. Akoby sme tu počuli ozvenu slov z Jánovho evanjelia, keď hovorí o stánku Pánovho tela. Vybudovanie stánku v Starom zákone poukazuje na chrám, na kult podľa Tóry. No z pohľadu Nového zákona chápeme, že išlo len o predobraz oveľa reálnejšieho a významnejšieho stánku -stánku Kristovho tela.

Už v knihách Starého zákona vidíme, že toto poníženie sa Múdrosti, jej zostúpenie do tela, znamená aj možnosť, že bude odmietnutá. Svätý Pavol sa pri rozvíjaní svojej kristológie odvoláva práve na túto múdroslovnú perspektívu: v Ježišovi spoznáva večnú Múdrost', ktorá existuje od večnosti, Múdrost', ktorá zostupuje a buduje si medzi nami stánok. Preto môže opisovať Krista ako „Božiu moc a Božiu múdrosť“ a môže hovoriť, že Kristus sa stal pre nás „múdrostou od Boha i spravodlivosťou, posvätením a vykúpením“ (1 Kor 1, 24. 30). Podobne Pavol vysvetľuje, že Kristus môže byť rovnako ako Múdrost' odmietnutý predovšetkým vládcami tohto sveta (porov. 1 Kor 2, 6 - 9), takže v Božích plánoch môže vzniknúť paradoxná situácia, že sa kríž zmení na cestu spásy pre celý ľudský rod.

Tento múdroslovný cyklus sa ďalej rozvíja, keď vidíme, že Múdrost sa poníža, aby bola potom napriek odmietnutiu povýšená, ako je to uvedené v známom hymne v Liste Filipanom (porov. 2, 6 – 11). Ide o jeden z najhlbších textov celého Nového zákona. Absolútna väčšina exegetov sa konečne zhodla v tom, že táto perikopa predchádzala kompozíciu Listu Filipanom. To predstavuje veľmi významnú skutočnosť, lebo znamená, že kresťania pochádzajúci zo židovstva už pred sv. Pavlom verili v Ježišovo božstvo. Inými slovami, viera v Ježišovo božstvo nie je až po skončení Ježišovho pozemského života vytvorený helénsky výmysel, ktorý zabudol na jeho človečenstvo a zbožstvil ho. Vidíme, že prvotní kresťania zo židovstva skutočne verili v Ježišovo božstvo, ba možno povedať, že samotní apoštoli vo významných chvíľach života svojho Učiteľa pochopili, že je Božím Synom,

ako to povedal sv. Peter v Cézarei Filipovej: „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha“ (Mt 16, 16).

Vráťme sa však k hymnu v Liste Filipanom. Štruktúra tohto textu môže byť rozčlenená do troch strof, ktoré ilustrujú hlavné momenty Kristovej cesty. Jeho preexistencia je vyjadrená slovami: „On, hoci má božskú prirodzenosť, nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom“ (v. 6); v druhej strofe nasleduje dobrovoľné uponíženie sa Syna: „ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu“ (v. 7) – až po uponíženie samého seba: „stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (v. 8). Tretia strofa hymnu zvestuje Otcovu odpoveď na Synovo uponíženie sa: „Preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno“ (v. 9). To, čo nás hneď zarazí, je kontrast medzi radikálnym ponížením sa a povýšením do Božej slávy, ktoré po ňom nasleduje.

Zrejme je, že táto druhá strofa je v protiklade s Adamovou požiadavkou byť ako Boh, ako aj so snahou staviteľov babylonskej veže, ktorí si chceli sami vybudovať most do neba a stať sa božskými. Tieto pokusy vychádzajúce z pýchy sa končili sebazničením: takto nemožno prísť do neba, k pravému šťastiu, k Bohu. Čin Božieho Syna je protikladom: nie pýcha, ale pokora, ktorá je uskutočnením lásky, a láska je božská. Poníženie sa, Kristova krajná pokora ako protiklad ľudskej pýchy, je skutočným výrazom božskej lásky; na ňu nadväzuje vyvýšenie do neba, ku ktorému nás Boh svojou láskou volá.

Okrem Listu Filipanom jestvujú v Pavlových textoch aj iné miesta, kde sú navzájom prepojené témy preexistencie a zostúpenia Božieho Syna na zem. Potvrdenie podobnosti medzi Múdroťou a Kristom, zároveň so všetkými kozmickými a

antropologickými súvislosťami, sa nachádza v Prvom liste Timotejovi: „On sa zjavil v tele, bol ospravedlnený v Duchu, ukázal sa anjelom, zvestovali ho národom, na svete v neho uverili, vzatý bol do slávy“ (3, 16). Práve na základe týchto predpokladov možno lepšie definovať úlohu Krista ako jediného Prostredníka na pozadí jediného Boha Starého zákona (porov. 1 Tim 2, 5 vo vzťahu k Iz 43, 10 – 11; 44, 6). Kristus je opravdivým mostom, ktorý nás vedie do neba, do spoločenstva s Bohom.

A nakoniec aspoň v náznakoch rozvinutie Pavlovej kristológie v Listoch Kolosanom a Efezanom. V prvom z nich je Kristus označený za „prvorodeného zo všetkého stvorenia“ (1, 15 – 20). Slovo „prvorodený“ naznačuje, že je prvý medzi mnohými deťmi, prvý medzi mnohými bratmi a sestrami, zostúpil, aby nás pritiahol k sebe a urobil nás

svojimi bratmi a sestrami. V Liste Efezanom nachádzame veľmi pekný výklad Božieho plánu spásy, keď Pavol hovorí, že v Kristovi Boh chcel všetko obnoviť (porov. Ef 1, 23). Kristus je obnovou všetkého, ujíma sa všetkého a vedie nás k Bohu. A takto nám ukazuje zostup i výstup, vyzýva nás, aby sme sa podieľali na jeho pokore, teda na jeho láske k blížnemu, a tak mohli mať účasť aj na jeho oslávení a spolu s ním sa v Synovi stali synmi. Modlime sa, aby nám Pán pomohol pripodobniť sa jeho pokore a láske, aby sme tak mali účasť aj na jeho božstve."

Generálna audiencia Benedikta XVI.